

Nr 450.

Av herr **Thore**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 198, med förslag till lag om utlännings rätt att här i riket vistas.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen, nr 198, med förslag till lag om utlännings rätt att här i riket vistas innehåller en väsentlig skärpning och utvidgning av nu gällande lag av 1914 angående förbud för vissa utlänningar att här i riket vistas. Sistnämnda lag är i huvudsak inarbetad i nu föreliggande lagförslag, under det att de delar av lagförslaget, som kunna betecknas som utvidgningar och skärpningar, främst synas vara hämtade från en av Kungl. Maj:t på administrativ väg den 4 september 1926 utfärdad kungörelse om övervakande av utlänningar i riket. Vissa delar av denna kungörelse, särskilt i vad berör utlännings arbetstillstånd, innefattar en i restriktiv natur så vitt gående reglering av utlännings rätt att erhålla arbetsanställning här i riket, att kungörelsen i nämnda avseende närmast kan anses motsvara en immigrationslagstiftning. Detta inryck förstärkes, då man tager del av en i kungl. propositionen, nr 199, av socialstyrelsen till Kungl. Maj:t ingiven skriftelse, där det framhålles, att styrelsen genom nyss nämnda kungörelse den 4 sept. 1926 erhållit nya arbetsuppgifter av den art och omfattning, att styrelsen funnit sig nödsakad att för densammas fullgörande begära medel för anställande av särskilda arbetskrafter.

Ifrågavarande kungörelse torde, såväl beträffande sitt innehåll som med avseende å de ökade kostnader för statsverket, vilka blivit en följd av den skärpta övervakningen av utlänningar, ha fått en sådan räckvidd, att man snarast sett sig nödsakad att genom en av riksdagen antagen lag erhålla sanktion på det genom kungörelsen införda förfarandet. Det skulle eljest varit önskvärt, särskilt i fråga om den viktiga del av lagförslaget, som berör utlännings rätt till arbetsanställning här i riket, att erhålla en fylligare och genom konkreta fall belyst erfarenhet, än vad propositionen förmått åstadkomma, huru redan utfärdade bestämmelser verkat, innan man på detta nog så ömtåliga och svåröverblickliga område går att införa en permanent lagstiftning.

Som motiv för en immigrationslagstiftning av den ifrågasatta beskaffenheten har av departementschefen anförts en del omständigheter, vilka i och för sig ingalunda äro oviktiga, än mindre böra obeaktas, men vilka av departementschefen satts i ett sådant sammanhang och givits en sådan tolkning, att det rent av förefaller att vara en bjudande plikt att nu omedelbart på

området i fråga företaga djupt ingripande lagstiftningsåtgärder. Det framhålls sålunda, att då den väsentliga regulatorn för befolkningsöverskottet i Europa, nämligen invandringen till Nordamerika, numera endast till ringa del fungerar, i det att invandrarnas antal pressats ned från 1,200,000 till 150,000 pr år, en betydligt ökad omflyttning inom Europa från överbefolkade länder, till områden, som ännu icke hysa befolkningsöverskott, måste bli följden. Sverige förväntas för den skull att i avsevärd omfattning bli utsatt för en ström av befolkningselement från Tyskland och Östeuropa, vilka här ämna söka sin utkomst. De arbetssökande utlänningarna torde komma att utgöra icke blott kroppsarbetare inom olika arbetsfack utan jämväl ingenjörer, kontorister och affärsanställda i allmänhet. En avsevärd inflyttning av utländska arbetssökande, vilka i hemlandet icke hava en löne- eller levnadsstandard motsvarande de svenska arbetarnas och affärsanställdas, skulle leda till en försämring av det här i landet rådande läget på arbetsmarknaden. En verkan därav kan lätteligen bliva, att på det allmänna ställas ökade krav på arbetslöshetsunderstöd. Under dessa förhållanden, säges i propositionen, framstår som en nödvändighet, att åtgärder vidtagas till förhindrande av att den inhemska arbetsmarknaden erhåller mera betydande tillskott i arbetskraft. Det tillägges emellertid att ett fullständigt avstängande från vårt land av utländska arbetssökande tydligen ej kan ifrågakomma, bland annat med hänsyn till den verkan, en sådan lagstiftning skulle medföra för svenska medborgares utkomst utomlands. Därjämte kan icke bortses från att även vårt land har behov av viss utländsk arbetskraft, isynnerhet sådan som är i ett eller annat hänseende specialutbildad.

Departementschefen påpekar vidare den prohibitiva tendens, vilken allt mera sätter sin prägel på de olika ländernas främlingspolitik, och vilken utmynnat i en beträffande utlänningars rätt till bosättning och yrkesutövning nog så restriktiv lagstiftning. Sådan lagstiftning har införts icke blott i de stora världsstaterna utan även i våra grannländer.

Slutligen ger departementschefen uttryck åt vissa synpunkter i ordningens, säkerhetens och rasens intresse, vilka intressen skulle tillgodoses genom att hämma hitkomsten av utlänningar. Vad i så avseende anförts skall emellertid här icke upptagas till behandling.

Så som departementschefen upplagt problemet, nämligen sannolikheten för att icke säga vissheten av att ett allt mera ökat befolkningsöverskott uppstår i vissa delar av Europa, vilket med naturnödvändighet måste söka sig dit, varest befolkningstätheten är relativt låg, alltså i stor omfattning till Sverige, förefaller det att vara en oavvislig skyddsåtgärd att lägga en kraftig barriär mot en alltför våldsamt hitströmning. Tendensen till folkomflyttningar mellan de europeiska staterna och särskilt i vad berör vårt land är emellertid i propositionen i påtaglig hög grad överskattad och framställningen medföljes icke av några siffror eller andra data, som bestyrker förhållandet. Av de utdrag, som lämnas från andra europeiska länders lagstiftning beträff-

fande främlingspolitiken, torde ej heller omedelbart framgå, att denna lagstiftning främst riktat sig på att skydda det egna landet från hotande befolkningsöverskott från grannländerna. Skulle den uppfattningen i Europa bli rådande, att det ena landet ständigt är i färd med att avvältra ett befolkningsöverskott på det andra, komme till slut ett olidligt mellanfolkligt tillstånd att uppstå.

Välfärdsåtgärder av den art, den ifrågavarande lagstiftningen avser, måste alltså tagas under lugnt omprövande och ej genomföras under någon uppjagad stämning.

Uttalandet i propositionen beträffande den verkan, en restriktiv politik gent emot utläningar skulle medföra i vad avser svenska medborgares möjlighet att vinna utkomst i utlandet, torde jämväl vara ett skäl för att gå varsamt fram vid en eventuell immigrationslagstiftning. Antalet av tekniskt och merkantilt utbildade unga män i landet, utöver dem, som för närvarande här kunna vinna anställning, är ingalunda obetydligt, vadan möjligheterna för detta överskott att för en längre eller kortare tid kunna placeras utom landets gränser icke böra försvåras.

Om lagförslaget, betraktat från mera allmänna synpunkter, förefaller att vara allt för restriktivt, så blir omdömet enahanda, om man undersöker dess verkningar beträffande en del industrigrenar, där tillgång på utländsk arbetskraft i viss utsträckning är ett oavvisligt behov. Detta gäller i mycket hög grad våra skeppsvarv, vilka beträffande fullgörandet av de utländska beställningarna, som utgöra det vida övervägande antalet av varvens nybyggnader, äro beroende av montörer, leverantörer, praktikanter, inspektörer m. fl. personer av utländsk nationalitet. — — —

Att det här rör sig om mycket stora intressen kan man förstå därav, att ett av dessa skeppsvarv för närvarande har leveranser för utländska beställare uppgående till 8 fartyg för en sammanlagd kontraktssumma av 18 milj. kronor och för vars fullgörande 2,600 svenska arbetare äro sysselsatta.

Ett rederi, som med ett varv gör upp om en fartygsleverans, har enligt allmänt gällande praxis (understundom i leveransavtalet inskriven) rätt att till varvet sända dels inspektörer och kontrollanter för övervakande av leveransens riktiga fullgörande, dels rederiet tillhörig personal (däcksbefäl, maskinbefäl, motormän etc.) för erhållande av nödig utbildning och praktik i maskineriets och fartygsdetaljernas skötsel. Sådana personer förekomma i relativt stor utsträckning. I fråga om förstnämnda kategori har polisens detektiva avdelning i allmänhet nöjt sig med att låta vederbörande redogöra för orsaken till deras närvaro i landet, varefter de erhållit uppehållstillstånd. Beträffande praktikanter o. d., vilka ju enligt sakens natur måste direkt delta i förekommande arbeten och därför i vissa fall erhålla betalning av varvet, fordrar däremot polismyndighet, att de skola vid hitkomsten medföra arbetstillstånd, vid risk att eljest bliva utvisade i avvaktan på sådant tillstånd erhållande. I fartygens utrustning ingå ofta utländska leveranser

i stor omfattning, vare sig detta beror på beställarens föreskrift om visst fabrikats användning, eller på svårigheter att till konkurrensmässigt pris erhålla vissa detaljer inom landet, om de ens där tillverkas. Understundom levererar beställaren själv viss utrustning. De instruktörer och montörer, som för leveransens riktiga fullgörande måste tillhandahållas av dylik utländsk leverantör och jämväl vanligen avlönas av denne, bliva även enligt § 14 i lagförslaget skyldiga att innehava arbetstillstånd. (Se motiveringen å sid 53.)

Av det ovan nämnda bör framgå, att ifrågavarande utländska medborgares närvaro är en nödvändighet för beställningarnas erhållande och utförande. Vederbörande personer äro även väl medvetna härom och känna det hart när som ett trakasseri att hos polismyndigheterna behöva underkasta sig det besvär och den tidsspillan, som tillkommit genom den skärpta övervakningen av utlänningar. De ha begivit sig hit eller rättare beordrats hit i fullt lojalt syfte och bidra i verkligheten i hög grad till att öka arbetstillgången för de svenska arbetarna, samtidigt som de befrämja varvsrörelsen. Nu har från vederbörande polismyndigheter anförts, att det bör vara relativt lätt för de ifrågavarande personerna att ha sitt arbetstillstånd klart vid hitkomsten. Detta är emellertid icke fallet. De här omhandlade personerna befinna sig ofta utrikes, tjänstgörande å fartyg under gång eller å utländska verkstäder, när de erhålla order att inställa sig vid den svenska verkstaden, och få då hitresa omedelbart utan att besöka hemlandet.

Vad ovan nämnts i fråga om nybyggnader gäller även för utländska reparations- och ombyggnadsarbeten. Under senare åren har exempelvis en del mycket betydande arbeten av detta slag, avseende valfångare, på 10,000—12,000 ton och mera, vilka förut pläгат utföras i Holland, gått till svenska verkstäder. Båtarna komma direkt från Sydpolarhavet, och arbetena skola färdigföras på den korta tiden mellan fångstperioderna samt pläga pågå dag och natt. Man vet ej, innan båtarna besiktigats i dockan, vilka arbeten som behöva utföras och huru stor del av den här mycket talrika personalen som bör kvarstanna för arbetenas övervakande eller för deltagande i detsamma. Det blir självfallet ingen tid för sökande av arbetstillstånd — erhållandet av sådant har visat sig draga en tid av tre veckor — eller dispenser före arbetets igångsättande. Skulle det i framtiden visa sig uppstå svårigheter och risk, att de utländska redarna ej skulle med eget folk få utföra vissa arbeten ombord, komma de säkert att ånyo dirigera sina båtar till Holland, och Sverige går miste om dessa betydande arbetsförtjänster — valfångst Reparationerna representerade under fjolåret ett belopp av närmare 1½ milj. kronor för de svenska arbetarna.

Bland arbeten, som de svenska varven, bl. a. på grund av deras väl kända motortillverkning, bruka kunna med fördel förskaffa, är insättning av motorer i skrov byggda å annat varv. Under insättningstiden måste det varv, som levererat skrovet, utföra en del arbeten för komplettering etc., och i sakens natur ligger, att de härför måste anlita åtminstone en del arbetare från egna varvet.

Enligt lagförslaget blir möjligheten för det skrovlevererande varvet att utföra dessa arbeten beroende på, om de kunna få arbetstillstånd beviljat, det senare i sin tur beroende på yttranden från en del myndigheter, arbetsgivare och arbetareorganisationer etc.

Klart är, att under sådana förhållanden en stor risk föreligger för skeppsbyggeriverkstäderna att avsluta kontrakt rörande utländskt arbete i Sverige. Arbetsgivaren kan enligt lagförslaget icke få behörighet att sysselsätta ett visst antal utländska arbetare utan endast arbetaren den och den. (Se motiveringen, sid. 33 och 54.) Då leveranskontrakten ofta uppgöras långt i förväg, innan arbetet tager sin början, är omöjligt att vid detta tidiga skede avgöra, vilka arbetare som vid leveransens utförande komma att användas för ett visst arbete.

De genom den restriktiva främlingspolitiken uppkomna olägenheterna och svårigheterna för de svenska skeppsvarven, vilka olägenheter och svårigheter av allt att döma bli än mera framträdande, ifall nu föreslagna lagstiftning får gällande kraft, är nog så belysande för vad statliga välfärdsåtgärder av det ifrågavarande slaget kunna föra med sig i släptåg. Att nu överblicka den inverkan en skärpt främlingskontroll kan erhålla på verksamheten inom olika industrigrenar, hantverk eller å näringslivet i allmänhet, jämväl med hänsyn till arbetstillfällen för svenska arbetare, är tydligen ej gärna möjligt, men av vad som hittills framgått torde vara klart, att lagstiftning ifråga om främlingskontrollen bör genomföras med större varsamhet och med en smidigare tillämpning av gällande föreskrifter, än som kan förväntas bli fallet, om den k. propositionen i oförändrat skick upphöjes till lag.

Följande omarbetningar och jämkningar i lagförslaget kunna anses vara behövliga, i syfte att göra bestämmelserna mindre aggressiva samt smidigare ifråga om sin tillämpning.

1) Hela kapitlet om utlänningars rätt till arbetsanställning och därmed sammanhängande bestämmelser bör utgå, och eventuella föreskrifter här regleras på administrativ väg.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, som anslutit sig till ett sådant förfarande, anför som skäl härför, att bestämmelser av ifrågavarande slag borde äga bestånd allenast så länge sådant vore av behovet påkallat, och uppenbart vore, att i administrativ väg utfärdade föreskrifter snabbare och smidigare kunde rätta sig efter vid varje tid rådande förhållande. I vad den ovannämnda länsstyrelsen sålunda anfört kan man obetingat instämma.

2) Att dispensmöjligheterna enligt § 51 göras större, avseende längre tid och möjliggörande för viss arbetsgivare dispens för visst antal arbetare, ej särskilt nämnda, och ej heller för visst specificerat arbete.

Med avseende på utökade dispensmöjligheter för anställning av utländska arbetare här i landet må påpekas den i propositionen å sid. 100 förekommande redogörelsen över i Tyskland gällande föreskrifter, där den individuella kontrollen i ifrågavarande avseende ej synes tillämpas. Påtagligt är, att såväl kungörelsen den 4 september 1926 som föreliggande proposition i ett sådant fall,

att en arbetsgivare medgives att använda arbetskraft från utlandet, och sålunda själv kan antagas lämna garanti för att endast önskvärda subjekt komma att anställas, gjort den individuella kontrollen till självändamål.

3) Att dispens i brådskande fall må kunna omedelbart lämnas av lokal polismyndighet eller i varje fall av länsstyrelsen i vederbörande län.

4) Att under alla förhållanden möjlighet till överklagande av socialstyrelsens beslut beredes.

5) Att vid omarbetningen tages hänsyn till innehållet av som bilaga här bifogade skrivelse från Svenska Amerikalinjen.

Förut har påpekats, att lagförslaget jämte dess motivering är hållet i en mot främlingar mycket avvisande anda, som om meningen vore att ge uttryck åt den uppfattningen, att helst inga utlänningar böra finnas i riket eller i varje fall så få som möjligt. En ledamot i lagrådet har mycket skarpt vänt sig mot denna anda, då han anför, att lagförslaget gör ett beklämmande intryck och att i vad utlänningars ställning här i riket angår, har rättsstaten efterträtt av den sociala välfärds- och polisstaten. Flerfaldiga uttalanden i propositionen styrka detta omdöme. Så säges på ett ställe, "att om invandringen skall kunna på ett effektivt sätt övervakas, utlänningar med nödvändighet måste vara underkastade vidsträckt anmälnings- och uppgiftsplikt. Syftemålet att skydda den inhemska arbetskraften mot utländsk konkurrens lär ej kunna ernås, med mindre man redan vid gränsen kan uppställa hinder för utländska arbetssökande att inkomma i riket."

Bli en eventuell lag på de olika fallen tillämpad i denna anda, måste friktioner och obehagligheter ovillkorligen uppstå. Det synes icke oviktigt för en blivande lags smidiga tillämpning att denna oviljans och misstänksamhetens anda avlägsnas ur motiven.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att, därest ej Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utlännings rätt att här i riket vistas anses böra avslås, sådan omarbetning av lagförslaget av vederbörande utskott måtte företagas, att de här ovan under punkterna 1—5 anförda synpunkterna bliva beaktade.

Stockholm den 29 mars 1927.

Alex. Thore.

Bilaga.

Svenska Amerika Linien.

Göteborg den 28 mars 1927.

Herr Riksdagsman
Kapten Alex. Thore,
Stockholm.

Vi ha att erkänna mottagandet av Eder ärade skrivelse av den 22 dennes och tacka för översända förslag till lag om utlännings rätt att här i riket vistas.

Efter att hava genomläst detsamma finna vi det i flera avseenden strängare än nu gällande förordning, liksom i lagförslaget icke finnas omnämnda så viktiga kategorier resande som turister och transitresande, för vilka man dock borde kunna fordra att lättnader bereddades för deras hitresa. Nordamerikas Förenade Stater, som väl ha den strängaste invandringslag i världen, göra dock i sin invandringslag undantag för bl. a. dessa kategorier resande.

I vårt bolags intresse ligger, att så lindriga lagbestämmelser som möjligt utfärdas för turister och transitresande för att underlätta deras besök eller genomresa, och rent nationalekonomiskt bör landet självt ha fördel därav, då dylika besök tillföra trafikföretag, hotell och andra ansenliga belopp, som naturligtvis bli större, ju längre den besökande resanden kvarstannar inom landet.

Det är huvudsakligast 1. kapitlet "Om utlännings inresa", som vi skulle önskat se ändrat och i vilket borde inrymmas bestämmelser för turister och transitresande.

Nu gällande bestämmelser om inresa återfinnas i kungl. kungörelsen av 4 september 1926, Svensk författningssamling nr 411, som förordnar, att envar, som ankommer till riket och ej styrker sig vara svensk medborgare, skall vara försedd med pass.

På ansökan av vårt bolag har undantag från denna bestämmelse på vissa villkor medgivits för

1. Undersåtar i Nordamerikas Förenade Stater eller Canada, vilka förut varit svenska medborgare och som hitkommit med Svenska Amerika Liniens fartyg.

2. Medborgare i Nordamerikas Förenade Stater eller Canada, vilka förut varit danska eller norska medborgare, som genomresa landet till sina resp. hemland.

3. Danska eller norska undersåtar, som efter att ha hitkommit med Svenska Amerika Liniens fartyg genomresa landet till resp. Danmark och Norge.

Dessa undantagsbestämmelser från gällande förordning, som i hög grad underlättat hitresan för ett flertal kategorier resande, önskade vi naturligtvis få bibehålla, och även om nu föreslagen lag möjligen skulle upphäva dessa undantagsbestämmelser, förmoda vi, att efter ny ansökan desamma må kunna bifallas på nytt.

Enligt paragraf 3 i nu föreslagna lag bestämmes, att alla utlänningar skola meddela skriftlig uppgift enligt fastställt formulär om tiden för vistelsen i riket och ändamålet med densamma. Nuvarande förordning befriar dansk, norsk och isländsk undersåte härifrån, och även om det icke är lämpligt att göra undantag för någon utlännings, som ämnar under någon tid kvarstanna inom landet, undra vi, om icke befrielse från bestämmelsen kunde i lagen medgivnas för varje utländsk transitresande, som genom att uppvisa biljett till bestämmelselandet kan styrka, att han endast skall genomresa landet.

Även mot en del andra paragrafer i den föreslagna lagen skulle vi kunna ha en del invändningar att göra¹⁾, och då vi anse, att anpassningen efter en förordning alltid anses kunna smidigare genomföras än efter en lag, som ofta måste bokstavligen följas, skulle vi, om lätnader för turisters och transitresandes inresa icke inrymmas i lagen, helst se, att nu föreliggande förslag till lag icke av riksdagen antages.

Högaktningsfullt

Axel Lagergren.

¹⁾ Här syftas bland annat på § 7 angående kravet på uppehållstillstånd om vistelsen i riket skall utsträckas över tre månader. I en mängd fall kommer detta att beröra svensk-amerikanare på besök i Sverige. Befrielse dispensvägen för sökande av sådant tillstånd synes icke komma att medgivas (sid. 62 i propos.).